

Vårt dnr: 2018/0101

eva.enarson@kb.se
erik.fichtelius@kb.se

Stockholm ~~5 november 2018~~ ~~31 oktober 2018~~

Yttrande över delar av utkastet till nationell biblioteksstrategi "Från ord till handling"

Sammanfattning

- Naturskyddsföreningen anser att strategins snäva definition av biblioteksuppdraget leder till att folkbibliotekens möjlighet att bidra till uppfyllandet av det globala hållbarhetsmålet 12 missas. Detta skulle kunna ske genom att folkbiblioteken i sin verksamhet möjliggör mer av delande.
- Naturskyddsföreningen menar att arbetet med att säkerställa att statligt finansierade forskningsresultat snabbt görs tillgängliga utan kostnad är så viktigt att denna fråga bör prioriteras upp.
- Naturskyddsföreningen hade gärna sett att diskussionen om nationella specialbibliotek hade vidgats till att också inkludera bibliotek med naturresurs-, och miljöinriktning.

Specifika synpunkter

Biblioteken som arena för vidare delande av resurser

Naturskyddsföreningen anser att det finns stora möjligheter att fortsätta utveckla biblioteken som plattform för delande. Genom att bredda utbudet till att låna ut saker som verktyg, symaskiner och 3D-skrivare kan bibliotek bidra till kunskapsförmedling kring hållbarhet samtidigt som människor får ökade möjligheter att skapa själva. Ett breddat utbud kan också få fler att hitta till biblioteken.

På folkbiblioteken runt om i Sverige pågår varje dag delande av både materiella och immateriella resurser. Genom möjligheten att låna böcker och annan media samt ta del av föreläsningar och annan programverksamhet kan kunskap delas och spridas. Naturskyddsföreningen ser möjligheter att ytterligare utveckla denna viktiga samhällsfunktion, genom att bibliotek erbjuder delande av fler resurser.

Runt om i landet finns bibliotek som breddat sitt utbud utöver det traditionella. Det sker både i egen regi och i samarbete med andra aktörer som exempelvis föreningar och kommunala förvaltningar. I Naturskyddsföreningens rapport *Folkbibliotek och ägodelande* ger de tillfrågade biblioteken rader av exempel. Det handlar om bormaskiner, elcyklar, brädspel och mycket annat. Flera bibliotek berättar också om aktiviteter som underlättar för besökarna att byta och dela resurser, bland annat i form av kläd- och leksaksbytardagar. Motiven biblioteken anger för sitt breddade utbud handlar framförallt om den miljövinst som uppstår genom att folk lånar saker istället för att köpa dem. Biblioteken tar också upp att man ser en demokrativinst i att tillhandahålla fler typer av saker eftersom det förstärker likvärdighet och jämställdhet att tillgång inte avgörs av hushållets ekonomiska resurser.

Kunskapsförmedling om hållbarhet

Grundidén bakom biblioteksverksamhet är genial. Genom att samla mängder av media på samma plats och göra det tillgängligt för hemlån kan många dela på samma resurser.

Litteratur är och bör vara kärnan i denna verksamhet. Men i bibliotekens uppdrag att verka för det demokratiska samhällets utveckling menar föreningen att fler delar kan ingå.

Genom att erbjuda besökarna att låna saker som tenderar att användas sällan kan biblioteken bidra till att förmedla kunskap om hållbara sätt att konsumera. Utlåning av verktyg, redskap och utrustning kan också fungera som sporre för hållbarhet och egen kreativitet. Finns det en slipmaskin att låna kan tröskeln minska till att måla om sitt gamla bord, istället för att köpa ett nytt. Och om biblioteket erbjuder ett makerspace med symaskiner och 3D-skrivare kanske fler väljer att reparera sina saker eller skapa själva.

Det finns också stora möjligheter att koppla andra aktiviteter till låne- och bytesverksamhet. Möjligheten att låna verktyg kan väcka intresse för att lära sig mer om reparation och snickeri. Och aktiviteter som klädbytdagar eller fröbytdagar kan kombineras med föreläsningar kring textilproduktion eller odling.

Ett sätt att nå fler grupper

I bibliotekslagen anges att biblioteken ska vara tillgängliga för alla och anpassade till användarnas behov. Men biblioteken når idag inte alla och vissa grupper är underrepresenterade bland besökarna. I ljuset av detta pågår initiativ för att utveckla och förnya bibliotekens verksamhet, bland annat inom projektet Mer för fler som drivs av Sveriges kommuner och landsting, SKL, och Svensk biblioteks förening. Föreningen menar att en breddning av utbudet som finns för utlåning skulle kunna vara en väg för att locka fler grupper att komma till biblioteken, något som kan få besökarna att upptäcka även annat utbud.

Utlåning av saker som är dyra att köpa själv kan även ha en utjämnande effekt i samhället. Genom att kunna låna saker kan fler få möjlighet att exempelvis laga sina kläder, få upp en hylla hemma eller testa nya tv-spel.

Stärka bibliotekets roll som lokal mötesplats

I utkastet till ny nationell bibliotekstrategi lyfter utredarna fram bibliotekens roll som kravlösa mötesplatser. Det är en öppen plats som inte kräver så mycket av sina användare, men som oftast har ett innehåll som är betydelsefullt och en personlig närvaro som skapar trygghet. Samtidigt lyfter utredarna fram att de fysiska besöken i folkbiblioteken minskar.

Biblioteken har länge erbjudit rum att vistas i, exempelvis för att läsa tidningar, spela schack eller studera. På senare tid har flera bibliotek även börjat erbjuda platser för eget skapande, där besökarna exempelvis kan sy, pyssla, testa 3D-skrivare eller reparera elektronik. Naturskyddsföreningen menar att det finns stora möjligheter att utveckla biblioteken som mötesplats på detta sätt. Förutom att locka fler besökare medför det ofta automatiskt ett delande av kunskap när människor möts. Genom att skapa tillsammans med andra kan människor dela med sig av sin kunskap och ta del av nya idéer.

Flera sätt att organisera breddat utbud

De bibliotek som breddat sitt utbud organiserar sin utlåning på olika sätt. En del har tagit egna initiativ till att låna ut saker, efter att ha frågat besökarna vad de efterfrågar. Andra har startat utlåningen i samarbete med andra aktörer, som föreningar eller andra förvaltningar inom kommunen. Ofta är det samarbetspartnern som tillhandahåller de saker som lånas ut, och biblioteket sköter sedan själva hanteringen av lånen. Det kan exempelvis handla om att låna ut elmätare och elcykel i samarbete med kommunens energirådgivare, eller sportutrustning för barn i samarbete med föreningen Fritidsbanken.

Hinder för ökat delande

I vissa kommentarer till den enkät som ligger till grund för *Folkbibliotek och ägodelande* blir det tydligt att aspekter som resurser, lokalens yta och personaltäthet påverkar bibliotekens intresse för att erbjuda delande. Naturskyddsföreningen stödjer därför strategins mening att det finns behov av ett generellt statligt biblioteksutvecklingsstöd. Vi stödjer också att finansieringsprincipen – för att nya uppdrag och verksamheter skall kunna införas behövs statligt stöd - är viktig för att möjliggöra att bibliotekens samhällsuppdrag utvecklas.

Vissa folkbibliotek uppger att kommuner tolkar demokratiuppdraget olika. Därför föreslår Naturskyddsföreningen att strategin kompletteras med att biblioteken har en roll att spela för att Sverige skall nå det 12:e globala hållbarhetsmålet som en del av sitt demokratiuppdrag.

Föreningen menar att bibliotekslagens §2 som anger att ”det allmänna biblioteksväsendet ska verka för det demokratiska samhällets utveckling genom att bidra till kunskapsförmedling och fri åsiktsbildningen” samt ”främja intresset för bildning, upplysning, utbildning och forskning samt kulturell verksamhet i övrigt” blir särskilt viktigt i ljuset av Sveriges ansvar för att uppnå det 12:e globala hållbarhetsmålet. Biblioteken kan som tidigare visats bidra till att förändrade livsstilar och konsumtionsmönster som utmanar traditionella affärsmodeller eller saknar företrädare i form av kommersiella aktörer blir tillgängliga och allmänt accepterade.

Forskning som Shareware

Traditionella mediers roll har förändrats och sociala medier möjliggör spridning av personliga åsikter och populistiska budskap utan att det ställs krav på vederhäftighet eller ges möjlighet till granskning. Mottagarnas möjlighet till kritiskt ifrågasättande ställs på prov. Fakta underbyggd av forskning utgör en potentiell motvikt förutsatt att resultaten är möjliga att snabbt ta del av och att de kan spridas brett. Civilsamhällets möjlighet att driva frågor är beroende av tillgång till vederhäftig fakta. Föreningen tycker att strategin visar på den stora betydelsen av att (åtminstone) statligt finansierade nya forskningsresultat blir allmänt tillgängliga snabbt och gratis. Föreningen menar att detta kan lyftas fram ännu starkare i strategin.

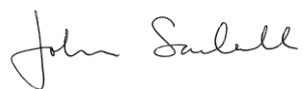
Nationella specialbibliotek

I avsnittet om övriga bibliotek instämmer Naturskyddsföreningen i att det är viktigt och bråttom att säkerställa att det finns en övergripande plan för hur kunskap samlas in och sparas också från specialbibliotek för att det inte kunskap skall gå förlorad. Föreningen kopplar ihop frågan om att genom specialistkompetens säkerställa att viktiga områden inte tappas bort med betydelsen av att det finns nationella specialbibliotek som Naturvårdsverkets specialbibliotek för naturresurs-, och miljöfrågor.

Detta remissvar har utarbetats av Eva Eiderström, Avdelningschef Avdelning Handla Miljövänligt vid rikskansliet.

För Naturskyddsföreningen

Stockholm dag som ovan

Johanna Sandahl
ordförande

Eva Eiderström
chef för Avdelning Handla
Miljövänligt

Bilagor: Folkbibliotek och ägodelande